

Slovo k povzbuzení na pátek 12. února 2021, pátek 5. týdne v mezidobí
Biblická čtení: Gn 33,1-8; Ž 32; Mk 7,31-37

Milé sestry, milí bratři,

třetí kapitola knihy Genesis před námi rozevívá velebný příběh o hříchu prvních lidí a jejich následném vyhnání z ráje. Samozřejmě, že jeho detaily – jako u celých pradějin prvních jedenácti kapitol První knihy Mojžíšovy – máme číst především jako jednotlivé prvky celistvého obrazu o podstatě hříchu, o původu mravního zla mezi lidmi a důvodu porušení lidské přirozenosti. Je to obraz zcela pravdivý, vždyť je součástí Božího slova, je Bohem inspirovaným vysvětlením, jak to vlastně s člověkem a jeho porušeností hříchem je. Proto celek vyprávění i každý jeho moment jsou opět hodny naší pečlivé pozornosti...

Biblický příběh ostatně zjevuje, co se stalo i obsahem samotného jména pro hřích, samotného slova „hřích“. Už hebrejské *cha'at* ale ještě výrazněji řecké *hamartia* znamená, vyjdeme-li už pouhé z etymologie, něco jako „minutí se cílem“ či „ztracení (se)“. Odtud pak „hřích“ či „chyba“. A to je geniální intuice, protože hřích v biblickém chápání je skutečně minutí se cílem (minutí se s Bohem), pochybením, odchýlením se člověka od správné cesty (poslušnosti Bohu), narušením vztahu k Bohu i k druhým lidem, „infekčním“ narušením („poroucháním“) lidské přirozenosti.

To tedy nějak už zjevně tušili naši předbibličtí předci, když hřích začali takto pojmenovávat, to potvrdilo i Boží zjevení, příběh o hříchu prvních lidí, pravozoru (*archetypos*) a prvovozoru (*prototypos*) všech našich hříchů.

A opravdu není až tak podstatné, zda se jednalo o jeden hřích (nějakého) prvního páru, učiněný v jednom jediném dějinném okamžiku, anebo o proces, který se udál někdy na úsvitu lidství, v počátcích antropogeneze, kdy člověk začínal být – jsa Bohem tak tvořen – člověkem. Podstatné je, že tento hřích je na počátku všeho lidského hřešení, „otevřel bránu a stavidla“ mravnímu zlu pro celé lidské pokolení, proto se stal zdrojem a vzorem pro všechny další hříchy. Jezení ze stromu poznání dobrého a zlého, přivlastnění si práva určovat, co je a co není dobré, zbožštění sebe samého, vzpoura proti Bohu, se stalo hříchem vpravdě prvotním (*peccatum originale originatum*).

Co nám však přesněji dnešní biblický obraz říká?

V prvé řadě to, že prvotní impulz k hříchu přichází vlastně zvenčí, od d'ábla, ne z nitra člověka stvořeného k Božímu obrazu a podobě. Je to proto, že Bůh stvořil člověka jako mravně dobrého. Dábel je zobrazen jako «had, nejlstivější ze všech polních zvířat, která Hospodin Bůh udělal». Už tato jeho podoba ho charakterizuje: Je nebezpečný, skrývá se, zaútočí zezadu, není snadno odhalitelný a už vůbec ne chytitelný, jeho jed vstříknutý na jednom jediném místě, zpravidla na nohou, které člověka spojují se zemí, je schopen otrávit celý organismus. Dábel (z řeckého *diabolos*, „roztrhač“), satan (z hebrejského *sátán*, „nepřítel“), padlý anděl – a nechme nyní stranou nyní různé výklady jeho tajemného původu, tajemného pádu andělů – se snaží člověka od Boha – více nebo méně – odtrhnout, což se mu na začátku dějin také podařilo. A daří se mu to stále, a to stále podobným způsobem.

Polopravdou. Téměř letmo, znenadání, jakoby z ničeho nic nadhodí had ženě: «Řekl skutečně Bůh: Nejezte ze žádného stromu v zahradě?». Už to je jen polopravda. Bůh skutečně řekl, že lidé nemají jíst ze stromu, ale že nemají jíst jen z jednoho, ze stromu poznání dobrého a zlého, z ostatních, zejména ze stromu života, jíst mohli. Žena proto odpovídá pravdivě, když oponuje: «Smíme jíst z ovoce každého stromu v zahradě, jen z ovoce stromu, který je uprostřed zahrady – pravil Bůh – nesmíte jíst a ani se ho nedotýkejte». Ale to na d'ábla nestačí, začátkem tragédie je, že se s hadem vůbec pouští do diskuze, d'ábel je mnohem vychytralejší než člověk.

To se také záhy ukáže, d'ábel naváže na pravdivou odpověď ženy další lstí. Jednak nechá v ženě vzkličít pochybnost, zda Bůh je vlastně dobrý, když něco takového zakazuje, zda tím

člověka vlastně zbytečně neomezuje, zda vlastně není tyranským bohem. A pak že vlastně nemusí být až zas takovou tragédií ze stromu pojíst, ba naopak. Zahraje na základní „struny“ lidské duše: Ovoce začne žena vnímat jako «chutné k jídlu», po kterém touží naše nižší tělesné vášně (touhy nejnižší části duše, *epithymétikon*). Jako «lákavé na pohled», což těší zase naše vyšší tělesné vášně (touhy vyšší části duše, *thymoides*). A jako slibující «poznávat jako Bůh», slibující otevření očí a moudrost, po čemž touží naše duchové vášně (nejvyšší části duše, *logistikon*).

„Chtít být jako Bůh“, zbožstit sebe sama anebo nechat se zbožstit (d'áblem) je základním pokušením, základem všech pokušení člověka.

A žena se nechá zmanipulovat. A aby v tom nebyla sama, aby nezůstala ve zlu sama, strhne s sebou i svého muže: «A proto si z něho (ze stromu poznání dobrého a zlého) utrhla a jedla, a dala též svému muži; byl s ní a jedl». A zase nemusíme rozjímat o tom, čí vina byla větší, ani staří církevní otcové tuto otázku uspokojivě nerozluštili...

A co se stane?

«Tu se jim oběma otevřely oči a zpozorovali, že jsou nazí». Tomu můžeme rozumět (přeci) ve vícero smyslech: Nejen jako probuzení nezřízené žádostivosti (*concupiscentia*), ale také jako ztrátě důvěry. Po hříchu se muž a žena již nemohou před sebou cítit bezpečně, stali se jeden druhému a navzájem skutečně nebezpečnými. I proto se musí chránit šatem, zvláště na nejzranitelnějších místech. A chápeme je tělesně, duševně i metaforicky.

«Když slyšeli hlas Hospodina, Boha, který se procházel v zahradě při denním vánku, skryl se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem mezi stromy v zahradě». Člověk po hříchu začne zakoušet do té doby nepřítomnou a neznámou emoci: Strach z Boha. Z toho důvodu se snaží před Bohem skrýt, učinit to nejabsurdnější co může.

Před Bohem se nelze skrýt, ač se o to člověk může všemožně snažit. Bůh – našťestí – člověka vždy vyhledá a chce ho přivést zpět k sobě, k nápravě usvědčením z hříchu (jak budeme rozjímat, dá-li Bůh, zítra)...

Kéž bychom dokázali biblický obraz o prvotním hříchu vždy znovu a znovu číst i jako obraz, pravzor a prototyp všech svých vlastních pokušení i hříchů. Kéž bychom si z Božího slova byli otevření vzít ponaučení, jak právě hřích – spočívající nejhlouběji ve zbožštění sebe samého – ničí člověka a jeho vztahy, s Bohem i druhými lidmi. A možná také povzbuzení, aby se nynější doba těžká doba pandemie nestala osidlem, v níž bychom ztratili svou bdělost a nechali se snadněji d'áblem zmanipulovat ke vzpouře proti Bohu a dobru, k tomu „chtít být bohy“. Naopak, pandemie má šanci nám nově ukázat, že Bohem opravdu nejsme...